

MULDER G.P., Vreemdelingen-
verkeer in Appelscha in de
18de eeuw

Naarden, 14 - 11 - 1966

3 cop.

Collectie Mulder

Vreemdelingenverkeer in Appelscha
in de 18de eeuw.

Het zal U, lezer, waarschijnlijk evenzeer verwonderen als ons, te vernemen dat Appelscha ook in de 18de eeuw reeds een plaats was, die van heinde en verre bezoekers aantrok, niet alleen uit het binnenland, maar ook uit het buitenland. Weliswaar zijn de redenen waarom men thans deze streek bezoekt geheel andere dan die, waarom de 18de eeuwse toeristen hier naar toe kwamen, en men zal daarover dan ook niets kunnen vernemen uit jaarverslagen van toenmalige V.V.V.-secretarissen. Onze bron van inlichtingen is het koel-zakelijke boek waarin de diakenen van de N.H.kerk van dag tot dag en van jaar tot jaar hun inkomsten en uitgaven optekenden. (Deze boeken bevinden zich in het archief van de diakonie der N.H.kerk te Appelscha, die wij hierbij hartelijk dank zeggen voor de welwillendheid ons deze boeken ter inzage te geven, en voor hun toestemming er gebruik van te maken voor deze publicatie).

Onder de vele, voor ons merkwaardige zaken waarover wij in deze boeken lezen, vinden we een groot aantal die er op wijzen, dat in die lang voorbijgevoerde tijden veel vreemdelingen de weg naar Appelscha wisten te vinden. Helaas verschaften deze aantekeningen ons generlei aanwijzing omtrent de wijze waarop zij Appelscha bereikten, noch omtrent hun verdere bestemming. Het enige wat we te zien krijgen is als het ware een moment-opname uit hun lange pelgrimsgang: het moment waarop zij bij de diaken aankloppen om een aalmoes, dikwijls in de vorm van "een reispenning".

De rij van bezoekers is een lange stroom van stakkers, die soms half Europa afgezworven moeten hebben, eer zij tenslotte voor een ogenblik in onze schijnwerper komen te staan. De redenen waarom zij zwerven zijn velerlei, maar wat ook het motief is, zeker is dat geen dezer lieden naar Appelscha kwam omdat het zo'n prachtig recreatie-gebied was.

Onder de reizigers die "een aelmoes begeerend" langs Appelscha trokken, waren er velen waarvan wij nooit meer zullen weten waar ze vandaan kwamen. Daar is bijvoorbeeld op 8 april 1731 een "vromt persoon, een persterszoon (is dat een pastorszoon, dus de zoon van een predikant?), die "uyt meedogentheit" zes stuivers ontvangt. En op 10 augustus van datzelfde jaar "een aerm man die sijn schip verloren hadde en een aelmoes begeerende en aen hem gegeven drie stuyvers", zoals de diaken mededeelt. En dan op 28 maart 1734 "een vrouwe die haer goet door het water met armcoet verloren heeft", en die drie stuyvers ontvangt. Men zou zo graag méér willen weten: Waarom moest een predikantszoon bedelend door de wereld zwerven? En wat voor schipper was dat, en hoe had hij zijn schip verloren en waar? Men bedenke wel, dat het nog meer dan 100 jaar zou duren voor Appelscha ooit één schip zou zien! Wij zullen het nooit meer weten. Iets meer horen we van andere "schippers", zoals bijvoorbeeld op 2 april 1806, wanneer de diaken uitgeeft "aen een vrouwe die om een reispenning by langes gong die haer man in Engeland gevangen was de somma van vyftyn stuyvers", of aan die andere twee "schieppers" die op 28 februari 1807 "om een reispenning vroegen en in Engeland hadden gevangen weest". Slachtoffers van de oorlog tussen Napoleon en Engeland?

Vervolgens ontmoeten we een reeks, waarvan we in ieder geval vernemen waar ze vandaan komen, terwijl sommigen zelfs een naam hebben. Allereerst de meer locale, de binnenlandse reizigers.

Op 16 mei 1730 is het Maria Groenwold "uyt die Brill (=Den Briel?) vandaen"; op 25 februari 1743 "een vroupersoon genaemt Anna Maria van Blankenstein, die haer huys is afgebrant". Op 5 juli 1749 komen er "twee personen uyt bergum op soom (= Bergen op Zoom), die "met een goede asstase" de somma van 1 Caroligulden ontvangen. (Onze diakenen hadden wel eens moeite met die vreemde woorden! Met "asstase" zal wel bedoeld zijn "attest" of "attestatie"). Van heel dicht bij kwam wel op 20 juni 1765 "een seker persoon van saruisterveen, die met lighamelyk gebrek beladen was", en die "met commissie van d'Heer Grietman" de somma van 4 stuyvers ontving. (Deze persoon zal wel van Surhuisterveen zijn gekomen).

Tot een wel zeer bizarre kategorie behoren de volgende:

Op 15 september 1737: "uytgegeven aen twee slaeven die bij de tuerk (=Turken) gefangen weest waren", en op 23 en 24 februari 1742: "uytgegeven aen drie slaeven en aen twee

personen die by de turck gefangen geweest waren met een letterte (=lettertje = briefje) van de bi-sitter, 12 stuyvers". Wat een invasie van vreemde snuiters: 7 slaven uit Turkije(?), en dat helemaal in Appelscha!

Tenslotte nog de buitenlanders. Uit Oost Vrieslandt ontmoeten we op 1 september 1743 "een manspersoon voor wat meesterloon" (d.i. doktershonorarium), en op 14 oktober van datzelfde jaar "een seeker manspersoon die huys en goet is afgebrant en met een arstasey (zie opmerking bij "arstase" hierboven) en een aelmoes begerende"; deze ontvangt "nevens andere diakenen" de somme van 1 Caroligulden.

Als afzonderlijke groep hebben we voor het laatst bewaard een hele rij van lieden die vanwege hun geloof uit hun vaderland verdreven zijn. Ze komen allemaal uit de Pfaltz (een protestants gebied in Z.W. Duitsland, bekend door de hoofdstad Heidelberg). De eerste die wij ontmoeten arriveert in Appelscha op 9 maart 1730, en de diakent tekent op: "Uytgeven een een vreemt persoon uyt die pals verdreeven om het geloove en een aelmoes begerende en een hem gegeven ses stuyvers". Op 20 april d.a.v. "een man met een vrouwe uyt die Pals. Vervolgens op 5 november 1733 "een pastorszoon uyt die Pals", en op 31 januari 1738 "een arme manspersoon uyt de pals". Er zal wel een reden zijn geweest waarom juist in deze jaren zoveel personen uit de Pfaltz zijn gevlucht, doch wij hebben die nergens kunnen vinden. Het is wel opvallend dat er na 1738 niet weer dergelijke vluchtelingen in Appelscha zijn verschenen, althans niet bij de diakonie. Of zou misschien volgende "persoon" ook in deze categorie thuis horen? We vinden namelijk een aantekening gemaakt op 23 juni 1742, als volgt: "uytgeven een een persoon die een aelmoes begerende die haer gemeente verdrückt en verarmt wierde tien stuyvers door het pauwsdom". Deze laatste woorden zijn onze diaken blijkbaar nog te binnen geschoten toen hij het bedrag - 10 stuiver - al had opgetekend.

Het zou vreemd zijn wanneer onder al die vreemde gasten helemaal geen militair volk geweest zou zijn, en daarom vermelden wij als laatste de volgende aantekening, geschreven op den 1 februari 1795: "Aen Jenne Jacobs gedaen (=gegeven) à cause der inquantieringhe der Engelsche militairden.....".

Wat deze Engelse militairen betreft, mogen wij verwijzen naar hetgeen Dr. T. H. Oosterwijk schreef in zijn opstel over Donkerbroek. (Zie: Geschiedenis van de Ooststellingwerfse Dorpen, s.v.). Daaruit blijkt dat dit een troep Engelse soldaten was, die al plunderende naar Hannover vluchtte. We treffen deze soldaten nu aan - niet in Appelscha, maar in Oosterwolde, want de gencemde Jenne Jacobs werd wel ondersteund door de diakonie van Appelscha, maar hij woonde in Oosterwolde. Voor ons zijn de bewoordingen van deze diaken hoogst interessant, al ware het slechts om het feit dat hij - toen al! - zó onder franse invloed stond, dat hij het aloude Stellingwerfse "van wegens" verving door het Franse "à cause", al wist hij dan nog niet hoe hij het moest spellen!

Naarden, december 1966.

G.M.

Vreemdelingenverkeer in Appelscha
in de 18de eeuw.

Het zal U, lezer, waarschijnlijk evenzeer verwonderen als ons, te vernemen dat Appelscha ook in de 18de eeuw reeds een plaats was, die van heinde en verre bezoekers aantrok, niet alleen uit het binnenland, maar ook uit het buitenland. Weliswaar zijn de redenen waarom men thans deze streek bezoekt geheel andere dan die, waarom de 18de eeuwse toeristen hier naar toe kwamen, en men zal daarover dan ook niets kunnen vernemen uit jaarverslagen van toenmalige V.V.V.-secretarissen. Onze bron van inlichtingen is het koel-zakelijke boek waarin de diakenen van de N.H.kerk van dag tot dag en van jaar tot jaar hun inkomsten en uitgaven optekenden.

Onder de vele, voor ons merkwaardige zaken waarover we in deze boeken lezen, vinden we een groot aantal die er op wijzen, dat in die lang voorbijgevoerde tijden veel vreemdelingen de weg naar Appelscha wisten te vinden. Helaas verschaften deze aantekeningen ons generlei aanwijzing omtrent de wijze waarop zij Appelscha bereikten, noch omtrent hun verdere bestemming. Het enige wat we te zien krijgen is als het ware een moment-opname uit hun lange pelgrimage: het moment waarop zij bij de diaken aankloppen om een aalmoes, dikwijls in de vorm van een "reispenning".

De rij van bezoekers is een lange stroom van stakkers, die vaak half Europa afgezworven moeten hebben, eer zij tenslotte voor een ogenblik in onze schijnwerper komen te staan. De redenen waarom zij zwerven zijn velerlei, maar wat ook het motief is, zeker is dat geen dezer lieden naar Appelscha kwam omdat het zo'n prachtig recreatie-gebied was.

Onder de reizigers die "een aelmoes begerend" langs Appelscha trokken, waren er velen waarvan wij nooit meer zullen weten waar ze vandaan kwamen. Daar is bijvoorbeeld op 8 april 1731 "een vrent persoon, een perstorszoon (is dat een pastorszoon, dus een zoon van een predikant?), die uyt meedogentheit" zes stuivers ontvangt. En op 10 augustus van datzelfde jaar "een aerm man die sijn schip verloren hadde en een aelmoes begerende en aen hem gegeven drie stuyvers", zoals de diaken mededeelt. En dan op 28 maart 1734 "een vrouwe die haer goet door het water met armoet verloren heeft", en die drie stuivers ontvangt. Men zou zo graag meer willen weten: waarom moest een predikantszoon bedelend door de wereld zwerven? En wat voor schipper was dat, en hoe had hij zijn schip verloren en waar? We zullen het nooit meer weten. Iets meer horen we van andere "schippers", zoals bijvoorbeeld op 2 april 1806, wanneer de diaken uitgeeft "aen een vrouw die om een reispenning" by langes gong" die haer man in Engeland gevangen was de somma van vyftyn stuyvers", of aan die andere twee ~~schippers~~ "schieppers" die op 28 februari 1807 "om een reispenning vroegen en in Engeland hadden gevangen weest". Slachtoffers van de oorlog tussen Napoleon en Engeland?

Vervolgens ontmoeten we een reeks, waarvan we in ieder geval vernemen waar ze vandaan komen, terwijl sommigen zelfs een naam hebben. Allereerst de meer locale, de binnenlandse reizigers.

Op 16 mei 1730 is het Maria Groenwold "uyt die Brill" (=Den Briel?) vandaen; op 25 februari 1743 "een vroupersoon genaemt Anna Maria van Blankenstein, die haer huys is afgebrant". Op 5 juli 1749 komen er "twee personen uyt bergum op soom (=Bergen op Zoom) die met een goede asstase de somma van 1 Caroligulden ontvangen. (Onze diakenen hadden wel eens moeite met die vreemde woorden! Met asstase zal wel bedoeld zijn "attest" of "attestatie"). Van heel dicht bij kwam wel op 20 juni 1765 "een seeker persoon van ~~saruisterfeen~~, die met lghamelyk gebrek beladen was", en die "met commissie van d'Heer Grietman" de somma van 4 stuiver ontving. (Deze persoon zal wel van Surhuisterveen zijn gekomen).

Tot een wel heel bizarre categorie behoren de volgende:

Op 15 september 1737: "uytgeven aen twee slaeven die bij de tuerk (=Turken) gevangen weest waren", en op 23 en 24 februari 1742: "uytgeven aen drie slaeven en aen twee personen die by de turck gevangen geweest waren ~~met een letterte~~ met een letterte (lees: lettertje = briefje) van de bi-sitter, 12 stuyvers". Wat een invasie van vreemde snuiters: 7 slaven uit Turkije (?) en dat helemaal in Appelscha!

Tenslotte nog de buitenlanders. Uit OostVrieslandt ontmoeten we op 1 september 1743 "een manspersoon voor wat meesterloon (d.i. doktershonorarium), en op 14 oktober van datzelfde jaar "een seeker manspersoon die huys en goet is afgebrant en met een arstasy (dwz attestatie?) en een aelmoes begerende"; deze ontvangt "nevens (=namens?) andere diakens" de somma van 1 caroligulden.

Als afzonderlijke groep hebben we voor het laatst bewaard een hele rij van lieden die vanwege hun geloof uit hun vaderland verdreven zijn. Ze komen allemaal uit de Pfaltz - een protestants gebied in Z.W. Duitsland; bekend door de hoofdstad Heidelberg). De eerste die wij ontmoeten arriveert in Appelscha op 9 maart 1730, en de diaken tekent op: "Uytgeven aen een vrend persoon uyt die pals verdreeven om het geloove en een aelmoes begerende en aen hem gegeven ses stuyvers". Op 20 april d.a.v. "een man met een vrouwe uyt die Pals". Vervolgens op 5 november 1733 "een pastorszoon uyt die Pals", op 31 januari 1738 "een arme manspersoon uyt de pals". Wij hebben nergens kunnen vinden dat er een bijzondere reden voor was dat juist in deze jaren zoveel personen uit de Pfaltz zijn gevlucht, en het valt op dat er tot 1812, wanneer deze boeken eindigen, niet weer dergelijke vluchtelingen in Appelscha zijn verschenen, althans niet bij de diakonie. Of zou misschien de volgende "persoon" in deze categorie thuishoren? We vinden namelijk een aantekening gemaakt op 23 juni 1742, als volgt: "uytgeven aen een persoon die een aelmoes begerende die haer gemeente verdrückt en verarmt wierde tien stuyvers door het pauwsdom". Deze laatste woorden zijn onze diaken blijkbaar nog te binnen geschoten toen hij het bedrag - 10 stuiver - al had opgetekend.

Het zou vreemd zijn wanneer onder al die vreemde gasten helemaal geen militair volk geweest zou zijn, en daarom vermelden wij als laatste de volgende aantekening geschreven op den 1 februari 1795: "Aen Jenne Jacobs gedaen (=uitgegeven) à cause der inquantieringhe der Engelsche milletairden

Wat deze Engelse militairen betreft, mogen wij verwijzen naar hetgeen Dr. T.H. Oosterhuis schreef in zijn opstel over Donkerbroek (Zie: Geschiedenis van de Ooststellingwerfse Dorpen, s.v.). Daaruit blijkt dat dit een troep Engelse soldaten was die al plunderend naar Hannover vluchtte. Wij treffen deze soldaten nu aan, niet in Appelscha, maar in Oosterwolde, want de Jenne Jacobs die hier bedoeld wordt, hoorde onder de diakonie van Appelscha, maar hij woonde in Oosterwolde. Voor ons zijn de bewoordingen van onze diaken hoogst interessant, al ware het slechts om het feit dat hij - toen reeds - zó onder franse invloed stond, dat hij het aloude Stellingwerfse "van wegens" al verving door het Franse "à cause", al wist hij dan nog niet hoe hij het moest spellen!

Tenslotte nog de buitenlanders. Uit Oost-Vrieslandt ontmoeten we op 1 september 1743 "een manspersoon voor wat meesterloon (d.i. doktershonorarium), en op 14 oktober van datzelfde jaar "een seker manspersoon die huys en goet is afgebrant en met een arstasy (dwz attestatie?) en een aelmoes begerende"; deze ontvangt "nevens (=namens?) andere diakens de somma van 1 caroligulden.

Als afzonderlijke groep hebben we voor het laatst bowaard een hele rij van lieden die vanwege hun geloof uit hun vaderland verdreven zijn. Ze komen allemaal uit de Pfaltz - een protestants gebied in Z.W. Duitsland; bekend door de hoofdstad Heidelberg). De eerste die wij ontmoeten arriveert in Appelscha op 9 maart 1730, en de diaken tekent op: "Uytgeven aen een vrend persoon uyt die pals verdreeven om het geloove en een aelmoes begerende en aen hem gegeven ses stuyvers". Op 20 april d.s.v. "een man met een vrouwe uyt die Pals" Vervolgens op 5 november 1733 "een pastorszoon uyt die Pals", op 31 januari 1738 "een arme manspersoon uyt de pals". Wij hebben nergens kunnen vinden dat er een bijzondere reden voor was dat juist in deze jaren zoveel personen uit de Pfaltz zijn gevlucht, en het valt op dat er tot 1812, wanneer deze boeken eindigen, niet weer dergelijke vluchtelingen in Appelscha zijn verschenen, althans niet bij de diakonie. Of zou misschien de volgende "persoon" in deze categorie thuishoren? We vinden namelijk een aantekening gemaakt op 23 juni 1742, als volgt: "uytgeven aen een persoon die een aelmoes begerende die haer gemeente verdrukt en verarmt wiende tien stuyvers door het pauwsdom". Deze laatste woorden zijn onze diaken blijkbaar nog te binnen geschoten toen hij het bedrag - 10 stuiver - al had opgetekend.

Het zou vreemd zijn wanneer onder al die vr omde gasten helemaal geen militair volk geweest zou zijn, en daarom vermelden wij als laatste de volgende aantekening geschreven op den 1 februari 1795: "Aen Jenne Jacobs gedaen (=uitgegeven) à cause der inkuertieringhe der Engelsche milletairden

Wat deze Engelse militairen betreft, mogen wij verwijzen naar hetgeen Dr. T.H. Oosterhuis schreef in zijn opstel over Dankorbroek (Zie: Geschiedenis van de Ooststellingwerfse Dorpen, s.v.). Daaruit blijkt dat dit een troep Engelse soldaten was die al plunderend naar Hannover vluchtte. Wij treffen deze soldaten nu aan, niet in Appelscha, maar in Oosterwolde, want de Jenne Jacobs die hier bedoeld wordt, hoorde onder de diakonie van Appelscha, maar hij woonde in Oosterwolde. Voor ons zijn de bewoordingen van onze diaken hoogst interessant, al ware het slechts om het feit dat hij - toen reeds - zó onder franse invloed stond, dat hij het aloude Stellingwerfse "van wegens" al verving door het Franse "à cause", al wist hij dan nog niet hoe hij het moest spellen.

Vreemdelingenverkeer in Appelscha

in de 18de eeuw.

Het zal U, lezer, waarschijnlijk evenzeer verwonderen als ons, te vernemen dat Appelscha ook in de 18de eeuw reeds een plaats was, die van heinde en verre bezoekers aantrok, niet alleen uit het binnenland, maar ook uit het buitenland. Weliswaar zijn de redenen waarom men thans deze streek bezoekt geheel andere dan die, waarom de 18de eeuwse toeristen hier naar toe kwamen, en men zal daarover dan ook niets kunnen vernemen uit jaarverslagen van toenmalige V.V.V.-secretarissen. Onze bron van inlichtingen is het koel-zakelijke boek waarin de diakenen van de N.H.kerk van dag tot dag en van jaar tot jaar hun inkomsten en uitgaven optekenden. **F**

Onder de vele, voor ons merkwaardige zaken waarover we in deze boeken lezen, vinden we een groot aantal die er op wijzen, dat in die lang voorbijge tijden veel vreemdelingen de weg naar Appelscha wisten te vinden. Helaas verschaften deze aantekeningen ons generlei aanwijzing omtrent de wijze waarop zij Appelscha bereikten, noch omtrent hun verdere bestemming. Het enige wat we te zien krijgen is als het ware een moment-opname uit hun lange pelgrimage: het moment waarop zij bij de diaken aankloppen om een aalmoes, dikwijls in de vorm van een "reispenning".

De rij van bezoekers is een lange stroom van stakkers, die vaak half Europa afgezworven moeten hebben, eer zij tenslotte voor een ogenblik in onze schijnwepereper komen te staan. De redenen waarom zij zwerven zijn velerlei, maar wat ook het motief is, zeker is dat geen dezer lieden naar Appelscha kwam omdat het zo'n prachtig recreatie-gebied was.

Onder de reizigers die "een aelmoes begerend" langs Appelscha trokken, waren er velen waarvan wij nooit meer zullen weten waar ze vandaan kwamen. Daar is bijvoorbeeld op 8 april 1731 "een vrent persoon, een perstorszoon (is dat een pastorszoon, dus een zoon van een predikant?), die uyt meedogentheit" zes stuivers ontvangt. En op 10 augustus van datzelfde jaar "een aerm man die sijn schip verloren hadde en een aelmoes begerende en aen hem gegeven drie stuyvers", zoals de diaken mededeelt. En dan op 28 maart 1734 "een vrouwe die haer goet door het water met armoet verloren heeft", en die drie stuivers ontvangt. Men zou zo graag meer willen weten: waarom moest een predikantszoon bedelend door de wereld zwerven? En wat voor schipper was dat, en hoe had hij zijn schip verloren en waar? We zullen het nooit meer weten. Iets meer horen we van andere "schippers", zoals bijvoorbeeld op 2 april 1806, wanneer de diaken uitgeeft "aen een vrouw die om een reispenning by langes gong" die haer man in Engeland gevangen was de somma van vyftyn stuyvers", of aan die andere twee "~~schieppers~~" "schieppers" die op 28 februari 1807 "om een reispenning vroegen en in Engeland hadden gevangen weest". Slachtoffers van de oorlog tussen Napoleon en Engeland?

Vervolgens ontmoeten we een reeks, waarvan we in ieder geval vernemen waar ze vandaan komen, terwijl sommigen zelfs een naam hebben. Allereerst de meer locale, de binnenlandse reizigers.

Op 16 mei 1730 is het Maria Groenwold "uyt die Brill" (=Den Briel?) vandaen; op 25 februari 1743 "een vroupersoon genaemt Anna Maria van Blankenstein, die haer huys is afgebrant". Op 5 juli 1749 komen er "twee personen uyt bergum op soom (=Bergen op Zoom) die met een goede asstase de somma van 1 Caroligulden ontvangen. (Onze diakenen hadden wel eens moeite met die vreemde woorden! Met "asstase" zal wel bedoeld zijn "attest" of "attestatie"). Van heel dicht bij kwam wel op 20 juni 1765 "een seeker persoon van sarhuisterveen, die met lghamelyk gebrek beladen was", en die "met commissie van d'Heer Grietman" de somma van 4 stuiver ontving. (Deze persoon zal wel van Surhuisterveen zijn gekomen).

Tot een wel heel bizarre categorie behoren de volgende:

Op 15 september 1737: "uytgeven aen twee slaeven die bij de tuerk (=Turken) gevangen weest waren", en op 23 en 24 februari 1742: "uytgeven aen drie slaeven en aen twee personen die by de turck gevangen geweest waren ~~met een letterte~~ met een letterte (lees: lettertje = briefje) van de bi-sitter, 12 stuyvers". Wat een invasie van vreemde snuiters: 7 slaven uit Turkije (?) en dat helemaal in Appelscha!

Tenslotte nog de buitenlanders. Uit OostVrieslandt ontmoeten we op 1 september 1743 "een manspersoon voor wat meesterloon" (d.i. doktershonorarium), en op 14 oktober van datzelfde jaar "een seeker manspersoon die huys en goet is afgebrant en met een arstasy (dwz attestatie?) en een aelmoes begerende"; deze ontvangt "nevens (=namens?) andere diakens" de somma van 1 caroligulden.

Als afzonderlijke groep hebben we voor het laatst bewaard een hele rij van lieden die vanwege hun geloof uit hun vaderland verdreven zijn. Ze komen allemaal uit de Pfaltz - een protestants gebied in Z.W. Duitsland; bekend door de hoofdstad Heidelberg). De eerste die wij ontmoeten arriveert in Appelscha op 9 maart 1730, en de diakon tekent op: "Uytgeven aen een vrend persoon uyt die pals verdreeven om het geloove en een aelmoes begerende en aen hem gegeven ses stuyvers". Op 20 april d.a.v. "een man met een vrouwe uyt die pals". Vervolgens op 5 november 1733 "een pastorszoon uyt die Pals", op 31 januari 1738 "een arme manspersoon uyt de pals". Wij hebben nergens kunnen vinden dat er een bijzondere reden voor was dat juist in deze jaren zoveel personen uit de Pfaltz zijn gevlucht, en het valt op dat er tot 1812, wanneer deze boeken eindigen, niet weer dergelijke vluchtelingen in Appelscha zijn verschenen, althans niet bij de diakonie. Of zou misschien de volgende "persoon" in deze categorie thuishoren? We vinden namelijk een aantekening gemaakt op 23 juni 1742, als volgt: "uytgeven aen een persoon die een aelmoes begerende die haer gemeente verdruckt en verarmt wierde tien stuyvers door het pauwsdom". Deze laatste woorden zijn onze diakon blijkbaar nog te binnen geschoten toen hij het bedrag - 10 stuiver - al had opgetekend.

Het zou vreemd zijn wanneer onder al die vreemde gasten helemaal geen militair volk geweest zou zijn, en daarom vermelden wij als laatste de volgende aantekening geschreven op den 1 februari 1795: "Aen Jenne Jacobs gedaen (=uitgegeven) à cause der inquantieringhe der Engelsche milletairden"

Wat deze Engelse militairen betreft, mogen wij verwijzen naar hetgeen Dr. T.H. Oosterhuis schreef in zijn opstel over Donkerbroek (Zie: Geschiedenis van de Ooststellingwerfse Dorpen, s.v.). Daaruit blijkt dat dit een troep Engelse soldaten was die al plunderend naar Hannover vluchtte. Wij treffen deze soldaten nu aan, niet in Appelscha, maar in Oosterwolde, want de Jenne Jacobs die hier bedoeld wordt, ~~hoorde onder~~ de diakonie van Appelscha, maar hij woonde in Oosterwolde. Voor ons zijn de bewoordingen van onze diakon hoogst interessant, al ware het slechts om het feit dat hij - toen reeds - zó onder franse invloed stond, dat hij het aloude Stellingwerfse "van wegens" al verving door het Franse "à cause", al wist hij dan nog niet hoe hij het moest spellen!

zied in de steun

F bere boude bevide rich i het
archief - de diakonie - de NW kant
te Appelscha, die mij hierbij hartelijk
dank zegge voor de welwillendheid
om deze ber - sage te geven en om
den troepen mij te gebruiken te
maken van deze publicatie

13

W. Oosterhuis
14-11-66